

Ο Άρης Βελουχιώτης και η πρώτη μάχη της Αντίστασης στην Ευρυτανία (Παρέμβαση)

Του Αθανασίου Τραχίλη

Σεβασμιώτατε, κυρίες και κύριοι, παλιοί συναγωνιστές και φίλοι.

Δεν θα σας κουράσω. Ήθελα όμως να πω δυο λόγια και γι' αυτό παρεκάλεσα να μου δοθεί ο λόγος. Τα λόγια αυτά δεν αφορούν εμένα προσωπικώς. Αφορούν όμως ορισμένους πρωταγωνιστές αυτού του έργου, που τόσο ωραία ανέλυσαν οι προλαλήσαντες όλοι, αυτού του ιστορικού μεγαλείου, που θα υπάρξει για την Ελλάδα. Ήθελα να δώσω ορισμένα στοιχεία, για τα οποία υπήρξα αυτόπτης μάρτυς. Τούτο οφείλεται στο ότι τότε με έσυρε η τύχη να βρεθώ διωκόμενος από τους Ιταλούς, νεαρός ανθυπολοχαγός στο Αγγίνιο. Για να μη συλληφθώ και έχω την τύχη του Δαβάκη, έφυγα προς την παρανομία, κρύφτηκα ορισμένο καιρό, όπου με πήρε η άνοιξη στα χωριά της Μακρυνίας. Την άνοιξη σκέφτηκα, ότι εδώ δεν αντέχω, διότι υπάρχουν Ιταλοί και φοβόμουν και τους Έλληνες ακόμη χωροφύλακες, οι οποίοι τότε εκτελούσαν διαταγές των Ιταλών όπως το ξέρετε όλοι.

Δεν θα μιλήσω βέβαια για την κατάσταση της εποχής εκείνης. Ότι τα πάντα ήταν σκιαγμένα, τα πάντα ήταν φοβέρα, παντού ήταν νεκρωμάρα. Η πείνα, η φτώχεια, η ληστεία, ο διωγμός κ.ο.κ., τα πάντα. Ο πατέρας φοβάται το παιδί και το παιδί τη μάνα. Εγώ κρύβομαι από δω και από κει και αναγκάζομαι να φύγω να 'ρθω προς τα χωριά αυτά που δεν υπάρχουν εγκατεστημένοι Ιταλοί. Και έρχομαι στο Κρίκελο. Στο Κρίκελο όμως, όταν ήρθα, βρήκα το δάσκαλο τον Παπανικολάου και ένας λόγος που πήρα το λόγο απόψε είναι να τονίσω για τον άνθρωπο αυτόν. Ο δάσκαλος ο Παπανικολάου, ο δάσκαλος του χωριού Κρικέλου, κάτοικος του Κρικέλου, γαμπρός της Δομνίστας, ζούσε στο Κρίκελο. Ήταν αριστερών ιδεών. Παλαιός οπαδός ας πούμε του Συγκροτήματος Λαμίας. Ήταν κάποιος παλιός εκεί Παιδαγωγός, Παπαμαύρος. Λοιπόν, είχε ορισμένες

ιδέες. Με τον οποίο άνθρωπο εγώ καιτοι ήμουν αξιωματικός και ως εύελπιδ και ως μαθητής μετά... είχα πολλές επαφές... και είχαμε ορισμένες ανταλλαγές απόψεων γύρω απ' την λαοκρατία, γιατί δεν την λέγαμε λαοκρατία τότε, αλλά γύρω από καλύτερες συνθήκες ζωής.

Όταν, λοιπόν, ανέβηκα στο χωριό βλέπω το δάσκαλο με τη δασκάλα να κάθονται στο σχολείο. Ανέβηκα να τους χαιρετίσω. Τους είπα το βάσανό μου. Ότι ήρθαν οι Ιταλοί και ότι είμαι διωκόμενος. Αυτό τ' άκουσε ο δάσκαλος. Αυτό ήταν η ευκαιρία του να μ' αγκαλιάσει και να με πάρει δίπλα του. Βγάζει απ' τη τσέπη του ένα χαρτάκι και μου το δίνει. Αυτό ήταν η προκήρυξη του ΕΑΜ. Δεν θα τη διαβάσω, γιατί την έχετε διαβάσει, την ξέρετε όλοι, την έχετε ακούσει. Ήταν η προκήρυξη του ΕΑΜ. Μόλις τη διάβασα κάτι μπήκε μέσα μου και του λέω: «Είναι πολλοί άλλοι τέτοιοι»; Λέει: «δεν έχω άλλον, εμείς οι δυο είμαστε ακόμα». Λέω: «Βάλε τρίτον και προχωρούμε». Με αγκάλιασαν και οι δυο, η δασκάλα η Παπαδάκη, η Ελένη η Παπαδάκη ήταν δασκάλα και αυτή αριστερή, γι' αυτό υπηρετούσε στο Κρίκελο. Αυτή ήταν Αθηναία αλλά ήταν υπό τύπον εξορίας στο Κρίκελο την εποχή εκείνη. Με αγκαλιάζουν και οι δυο και γίνομαι ο τρίτος της παρέας. Και από τότε μαθαίνω τα της οργανώσεως. Πως ο Άρης ξεκίνησε, πως οργάνωσε κ.λπ. αλλά περί Άρη δεν υπήρχε κουβέντα.

Μετά από λίγες μέρες έρχεται ένας από την Λάσπη, τον Άγιο Νικόλαο. Οι Λασπιώτες είχαν το βέτο τότε, παίρνει από τη Λάσπη και μας λέει ότι αύριο το βράδυ θα έρθουν οι αντάρτες. Να προσπαθήσετε που θα τους κρύψετε, τί θα τους κάνετε. Πόσοι είναι αυτοί, ρε παιδιά; Τί πράγμα είναι; Αύριο το βράδυ θα τους δείτε. Είναι γύρω στους δέκα. Πού θα τους κρύψετε, τί θα κάνετε. Μείναμε οι δυο μας με το Βασίλη τί θα κάνουμε, τί θα τους κάνουμε. Τότε σκεφτήκαμε να πάμε να τους πάρουμε από τα Καράβια, μια τοποθεσία έξω από το Κρίκελο να τους κρύψουμε εδώ στο ποτάμι που είχε ένα καλύβι ο Παπανικολάου σ' ένα κτήμα δικό του εκεί και από κει να δούμε ύστερα πώς θα τους τοποθετήσουμε και τί θα τους κάνουμε. Η παρανομία όμως ήταν βαθεία. Το Κρίκελο είχε

αστυνομία. Από εκεί πηγαίνανε και ερχόντουσαν κ.λπ. Δεν ξέραμε τί να κάνουμε. Πράγματι, το άλλο βράδυ εγώ μεν έκατσα στη πλατεία να παρακολουθώ τους χωροφύλακες, ο δε Παπανικολάου πήγε, τους πήρε από το ποτάμι, τους έκλεισε μέσα στο καλύβι. Κάτω. Ανέβηκε επάνω και μου λέει. Εντάξει τους πήγα εκεί...

...Ήταν η εποχή της πείνας. Την άλλη μέρα βγήκαμε στα δικά μας σπίτια πρώτα: «θειά δώσε μου ένα κομμάτι ψωμί», «τί το θες»; «Κάποιος πεινάει!». Αλλού ψέματα, αλλού αλήθεια, μαζέψαμε κανένα σακούλι διάφορα πράγματα και το βράδυ τα πήγαμε στα παιδιά αυτά και πήγα κι εγώ. Εκεί γνώρισα το Βελουχιώτη. Βλέπω, λοιπόν, ένα νεαρό παιδί, αδύνατος, λιγνός, με χακί ντυμένος, μου παρουσιάζεται ως «ταγματάρχης Βελουχιώτης». Ανθυπολοχαγός Τραχίλης», του λέω κι εγώ. «Ταγματάρχης Άρης Βελουχιώτης». Ε! Χάρηκα ιδιαίτερα. Να είναι ταγματάρχης επικεφαλής μεγάλο πράγμα, διότι εγώ περίμενα από το σόι μου να βγει η ηγεσία. Από κει το περίμενα. Λοιπόν, κουβεντιάσαμε. Επείσθην. Ήταν πιστευτός, γλυκός ομιλητής. Το μάτι του έπαιζε και έβαλε τα πράγματα στη θέση τους. Μ' έκανε να πιστέψω ότι τα πάντα είναι ρόδινα. Ενώ εγώ φοβόμουν τα πάντα κι έλεγα, πού πάμε; Τί κάνουμε; Τί όπλα έχουμε; Πώς θα ξεκινήσουμε; Τρεις είμαστε. Πού πάμε; Τα πάντα με φόβιζαν. Εν πάση περιπτώσει θα γίνουμε και άλλοι, να μην τα πολυλογούμε, μ' έπεισε. Ο άνθρωπος, λοιπόν, αυτός ήταν ο Άρης Βελουχιώτης, ο θρύλος της εποχής.

Μετά από τρεις μέρες αρχίσαμε να τους εφοδιάζουμε. Μας εβοήθησε πολύ η αδελφή του Παπανικολάου, η Καλιρρόη, η οποία έτρεχε και αυτή μαζί με τις γυναίκες. Το είπαμε και σε κάνα δυο άλλους εκεί μεταξύ μας, ένας Γιάννης Καλαντζής και λοιποί και αρχίσαμε κάπως να τροφοδοτούμε τον κόσμο αυτό με λίγα φαγητά για να μπορέσουμε να τους ζήσουμε, 5 με 7 ημέρες που τους κρατήσαμε. Αυτοί ήρθαν Δευτέρα βράδυ στο Κρίκελο και μείναν μέχρι τη Κυριακή. Την Παρασκευή μας λέει ο Βελουχιώτης, διότι εκεί αποφασίζουμε τί θα κάνουμε. «Θα πάω», λέει, «γραμμή στο Κρίκελο να παρουσιαστώ». «Πού θα πας στο κρίκελο»; «Πρώτα-πρώτα, λέει, θα μου φέρετε μια

σημαία». Δεν είχαμε σημαία ακόμα. Και σηκώνεται ο καημένος ο δάσκαλος, αυτός ο δάσκαλος, σημειώστε το παρακαλώ, να κρατάτε σημειώσεις. Γι' αυτόν τα λέω όλα. Ο δάσκαλος αυτός σηκώνεται χωρίς να πει τίποτα. Πήγε στο σχολείο, παίρνει τη σημαία του σχολείου, την έβαλε υπό μάλης κρυφά και κρυμένα και την έφερε εκεί και η σημαία του Κρίκελου, του Σχολείου, αυτή υψώθηκε στη Δομνίστα. Την έφερε, λοιπόν, τη σημαία. Τα γράψαμε γρήγορα και ήθελαν ν' αναπτυχθεί γρήγορα το σχέδιο δράσης της ομάδας, διότι η ομάδα ανεπτύχθη, όπως είπαμε, ήταν γύρω στους 11. Προστέθηκαν και άλλοι, τα ονόματα είναι γνωστά, δεν χρειάζεται να τους πω ποιοι είναι, που ξεκινήσανε. Άλλωστε, αν δεν απατώμαι, είναι και ο Περικλής, ο οποίος ήξερε ποιοι είναι, ο Άρης, ο Βάσος, δύο από το Δομοκό, ο Τρούζος, από τη Λάσπη, ο Σπύρος ο Καπλάνης, ο γιος του παπά ο Ζωγραφόπουλος. Αυτά ήταν, λοιπόν, τα 10 παιδιά περίπου που φτιάξαν την ομάδα και έπρεπε αυτή να παρουσιαστεί στο Κρίκελο. Αρνούμαστε εμείς και πρώτος εγώ. Αρνούμαι να παρουσιαστούν οι αντάρτες στο Κρίκελο. «Δεν μπορούμε, λέω, ν' ανταπεξέλθουμε. Η χωροφυλακή είναι οργανωμένη. Είναι και ένα απόσπασμα επάνω, είναι 15-20 άντρες. Εμείς με τί θα πολεμήσουμε; Πού πάμε; Το χωριό ακόμα δεν ξέραμε, η οργάνωση δεν είχε αναπτυχθεί να έχουμε δυνάμεις. Τί θα κάνουμε και αυτά. Και προτεινάμε απάνω να το φέρουμε απ' το Κρίκελο στη Δομνίστα και έτσι διαλέξαμε τη Δομνίστα για Αγία Λαύρα της εποχής. Από εκεί ήρθε το ιστορικό και το τυχερό της Δομνίστας, να είναι η Δομνίστα σήμερα η Αγία Λαύρα πράγματι και της αξίζει. Θα πω παρακάτω δυο λόγια και για το ηθικό των Δομνιστιανών.

Σας κουράζω. Θα τα πω όμως εγώ και όσοι θέλετε να τ' ακούσετε, ακούστε τα. Λοιπόν, πράγματι αποφασίζουμε να τους φέρουμε από το Κρίκελο στη Δομνίστα. Λοιπό, τότε θα 'ρθουν; Την Κυριακή. Μέρα γιορτή πρέπει να κάνουμε εμφάνιση την Κυριακή. Ο Βασίλης πάντα παρών ο καημένος, πάντα η ψυχή, όπως είπα... Όχι, αυτό ήταν το βασικό, αυτή ήταν η επιλογή μας. Να μη χτυπηθούμε τη μέρα εκείνη με κανένα. Μόνο να κάνουμε εμφάνιση, χωρίς να χτυπηθούμε και ήταν η πραγματική

απόφαση την οποία είχαμε. Δεν είχαμε καμιά διάθεση και καμιά απόφαση να χτυπήσουμε Έλληνα. Πάρτε το, γράψτε το, σημειώστε το για όλο τον κόσμο. Αυτά που ρίξανε στο Βελουχιώτη, ότι ήταν εγκληματίας, ότι ήταν αυτά, το διαψεύδω 100%, διότι ήμουν μάρτυρας. Ούτε αίμα, ούτε μύτη δεν μάτωσε πουθενά, ασκόπως. Ένα ήταν το σφάλμα και θα το πω και αυτό σε δυο λόγια παρακάτω. Το σφάλμα μας τότε όλων και περισσότερο ημών, των οργανώσεων και όχι του Βελουχιώτη.

Έρχομαι, λοιπόν, στον Άρη. Την ομάδα αυτή τη παίρνει ο Παπανικολάου, ολοπόταμα, μέσα στο ποτάμι εδώ πιο κάτω, το Κρικελοπόταμο και τη φέρνει νύχτα την Κυριακή το πρωί και την αράζει στον Άγιο Νικόλαο, στον Προφήτη Ηλία, είναι το εκκλησιάκι πίσω μας και πίσω έχει ένα δασύλιο. Μέσα στο δασύλιο αυτό, εκεί στρατοπεδεύουν. Παραμένει η ομάδα και ο Παπανικολάου μαζί της. Εγώ αρματώνω πάλι και φρουράω στο Κρίκελο. Από τη μια μεριά του Κρικέλου μαζί με τον Καλατζή και μ' έναν άλλον, είχαμε και τρία όπλα, στήσαμε το καρτέρι μας και λέμε, ότι αν ξεκινήσει η χωροφυλακή προς τη Δομνίστα, θα ρίξουμε δυο-τρεις τουφεκιές στον αέρα για ν' ακούσουν οι άλλοι από κει να λάβουν τα μέτρα τους. Αυτός ήταν ο σκοπός, όχι να χτυπήσουμε. Όχι αίμα, να είμαστε εξηγημένοι.

Ήρθε, λοιπόν, ο Άρης εδώ το μεσημέρι. Στέλνει το Σπύρο το Καπλάνη μαζί με κάποιο άλλο παιδί να κάνουν αναγνώριση στη Δομνίστα τί γίνεται. Ο Καπλάνης ανέβηκε επάνω – συμμαθητής του κουνιάδου μου, του Παπαδημητρίου, ο Καπλάνης – συστήθηκε ότι είναι ζωέμπορας και ο κουνιάδος μου, ο οποίος είχε μπει τότε, τον είχαμε βάλει από την Δομνίστα στην οργάνωση, τότε ήταν από τα πρώτα στελέχη, δεν τον πήρε ούτε στο σπίτι. Τον εμίσησε διότι έκανε ότι ήταν ζωέμπορος. Ας ήταν συμμαθητής του. Τον κράτησε σε απόσταση. Δεν τον πήρε σπίτι. Έκανε, λοιπόν, αναγνώριση, τί γίνεται κ.λπ. Ησυχία η Δομνίστα. Δεν έχουμε τίποτα. Καλά και άγια. Το βράδυ, 19.00 η ώρα, αφού κόψαμε το τηλέφωνο, την τηλεφωνική γραμμή με το Κρίκελλο, βάλαμε εις φάλαγγα την ομάδα, επικεφαλής η σημαία και ο Άρης, ένα-δύο, εμπρός, μαρς, τραγουδώντας το «Μαύρη είναι η νύχτα στα βουνά» και μπαίνουν από δω που είμαστε εμείς,

περπατάνε πέρα, προχωρούνε και μπαίνουν στην πλατεία. Η πλατεία δεν ήταν αυτή τότε, ήταν πιο στενή και βαδίσανε μέχρι το άκρο της πλατείας και γυρίσαν σ' ένα καφενεδάκι εκεί και σταματήσανε. Οι χωριάτες, οι Δομνιστιάνοι που ήταν εκεί πέρα τα χάσανε. Τί είναι τούτοι εδώ που ξημερώσανε απόψε εδώ; Τί αντιπροσωπεύουν; Διότι είχαμε ορισμένες πληροφορίες ότι κυκλοφορούσαν διάφοροι ένοπλοι των Ιταλών, πράκτορες και τέτοιοι. Λοιπόν, τί είναι τούτοι εδώ; Αυτοί τί αντιπροσωπεύουν; Όπου τους πλησίασε ο Άρης, ζήτησε τον Πρόεδρο, λέει ότι είμαστε... Θα σας πούμε τί είμαστε. Μη φοβάστε είμαστε αυτοί κ.λπ. Καθήσαν όλοι ήρεμα. Ζήτησε τον Πρόεδρο, ζήτησε τον παπά, τον δάσκαλο, τον γιατρό, αν υπάρχει, όλους. Έστειλε και δυο φρουρούς στο δρόμο και έβγαλε τον περίφημο αυτό λόγο που είπε: «Κηρύσσω την επανάσταση εναντίον... κ.λπ. κ.λπ.». Αφού αρχίζει να κάνει μια ομιλία καλή, διότι, όπως είπα πρωτύτερα ήταν δεινός ομιλητής, πειστικός και καθημένος στη καρέκλα, μάλιστα με το ένα πόδι πατούσε πάνω στη καρέκλα και το άλλο κρατούσε έτσι, αυτά δεν τα έβλεπα, μη λέω ότι ήμουν και παρών, αλλά ήτανε της εποχής, ας πούμε, κουβέντες, που τις μάζεψα και την ώρα εκείνη οι Δομνιστιάνοι τον καταχειροκρότησαν, ο δε μπάρμπα - Θύμιος ο Τσάμης πετάχτηκε επάνω, ένας γέροντας, αγκαλιάζει το Βελουχιώτη και λέει: «Και μπράβο παλληκάρι μ', το λέει η περδικούλα σου». Ακριβώς η φράση. «Το λέει η περδικούλα σου, αλλά, ρε παιδί μου, όπλα, που θα τα βρείτε;». Αμέσως ο γέροντας. «Θα βρούμε, παππού» κ.λπ., του είπε του παππού. Θέλησαν, λοιπόν, οι χωριανοί εδώ να τους κρατήσουν το βράδυ, να τους φιλοξενήσουν και αυτοί θα φυλάγανε σκοποί να τους φυλάξουν από ενδεχόμενη επίθεση. Δεν εδέχθησαν, λέει, ούτε ανάγκη έχουμε από τρόφιμα. Έχουμε την επιμελητεία, η οποία μας τρέφει. Είναι και οι άλλες ομάδες οι οποίες περιφέρονται τώρα γύρω και πρέπει νά 'ρθουμε σε κάποια επαφή. Είπε και ορισμένες υπερβολές, ας πούμε, ετυμγορώντας και αντί να γυρίσει προς τα εδώ να πάρει τον Παπανικολάου, τράβηξε προς τα εκεί μεριά, προς το βουνό, για να παραπλανήσει τους τυχόν βαλτούς. Να μην ξέρουν κατά πού πάει. Τράβηξε τον ανήφορο και αφού έκανε ένα μεγάλο κύκλο

από κει με τα πόδια, ήρθε από δω, πήρε το δάσκαλο και ξαναγύρισε στο καλύβι. Ανταμώνσαμε τη Δευτέρα το βράδυ. Μας είπαν τ' αποτελέσματα. Τί 'κάναν, τί αποφάσισαν και ο Άρης έφυγε προς τη δόξα και την αθανασία. Τράβηξε για τη Δυτική Φθιώτιδα. Όλο το καλοκαίρι το πέρασε διωκόμενος και καταδιώκοντας την ελληνική χωροφυλακή. Μην τα ξεχνάμε αυτά. Ήταν όλοι εναντίον του. Η ελληνική χωροφυλακή έφαγε όλο το καλοκαίρι να μπορέσει να επιβάλει την τάξη, να μπορέσει να καταλύσει το κράτος του Τσολάκογλου και να επιβάλει την τάξη, δηλαδή να μπορέσει να πετύχει τον κύριο σκοπό του. Και το πέτυχε αυτό, αφού άρχισε να διαλύει πλέον από τον Ιούνιο και μετά, τη Χωροφυλακή. Διέλυσε τα τμήματα της χωροφυλακής, αμαχητί βέβαια όλα αυτά και αναίμακτα. Ένα βράδυ, ξημερώνει στο Κρίκελο, διαλύει το Κρίκελο. Ανέβηκε στο Μεγάλο Χωριό, διαλύει το Μεγάλο Χωριό και τράβηξε για τη Βόρεια Ευρυτανία. Τα υπόλοιπα τα ξέρει ο καπετάνιος ο Ερμής, που ήταν από κει πάνω.

Λοιπόν, αφού διέλυσε τους πάντες, η Ευρυτανία ελευθερώθηκε. Εμείς αναπτρώσαμε το ηθικό. Οι οργανώσεις μεγαλώσανε. Η οργάνωση στέριωσε κ.λπ. και μας βρίσκει ο Οκτώβριος. 28 Οκτωβρίου, λοιπόν, εγώ ακόμα ήμουν εδώ κάτω. Σε τούτα τα μέρη. Εδώ στο Κρίκελο ευρισκόμενος βλέπω μια φάλαγγα Ιταλών να κατεβαίνει από τους Σταύλους προς Κρίκελο. Τα χάσαμε. Ξέραμε ότι οι αντάρτες, λίγοι τον αριθμό ακόμη, γύρω στους 50 - 60 70 ήταν όλοι-όλοι, δεν ξέραμε πόσοι ακριβώς βρίσκονται στην περιοχή της Λάσπης, επάνω προς τη περιοχή του Καρπενησιού, από κεί. Έπρεπε, λοιπόν, αυτόν τον άνθρωπο να τον ειδοποιήσουμε, ότι από δω έρχεται ένα σύνταγμα Ιταλοί, οι Ιταλοί στο Καρπενήσι να έχει το νου του να μην πέσει απάνω. Πράγματι, στέλνω δυο παιδιά από το Κρίκελο να βρουν τον Άρη. Δεν τον βρήκαν. Νύχτα, πού να τον βρουν; Διότι ο Άρης είχε προχωρήσει από κει προς το Κλαψή, όπου είχε την πληροφορία ότι θα κατεβαίνανε οι Ιταλοί και ήθελε να χτυπήσει τους Ιταλούς στη περιοχή της Ποταμιάς, από κει μεριά, προς το Μεγάλο Χωριό. Και δεν ήταν εκεί μέχρι να τον βρούμε εμείς και δεν έμαθε τίποτα.

Το ίδιο βράδυ ένα αεροπλάνο περιφερότανε εδώ πέρα. Εμείς βγήκαμε τί να κάνουμε, φυλάγοντες. Οι Ιταλοί ήρθαν, στρατοπέδευσαν στο Κρίκελο, δεν μας πείραξαν. Ζητήσανε μόνο από τον Πρόεδρο ορισμένα ζώα να μεταφέρουν τα πράγματα. Εμείς, άρχισε ο μηχανισμός, πάρε τον καρφιά και φύγε διότι θα στον πάρουν οι Ιταλοί, πάρε τον άλλο και φύγε..., δεν μπορούσαν να πάρουν ζώο κανένα από το Κρίκελο οι Ιταλοί. Με το φόβο ότι πάρτο και φύγε ή θα στο παρουν οι Ιταλοί σαμποτάραμε το έργο και αυτό ανάγκασε τους Ιταλούς την επομένη το πρωί να μην μπορούν να μετακινηθούν και ν' αφήσουν μια δύναμη προς τα πίσω, καμιά 30 άντρες περίπου τον αριθμό να φορτώσουν με 2-3 μουλάρια τα οποία περιμένανε να βρουν την εποχή εκείνη και οι υπόλοιποι το πρωί φύγανε. Οι μεν Ιταλοί τραβήξανε προς το Καρπενήσι, ο δε Βελουχιώτης αφού έμαθε ότι – με συγχωρείτε και πάλι κάνω διακοπή, το αεροπλάνο έριξε τους Εγγλέζους, πανάθεμά τους. Αυτούς έριξε, τους τρεις Εγγλέχους, ο τέταρτος έπεσε μέσα στο Καρπενήσι και τον περισώσανε οι Καρπενησιώτες. Ο τρίτος όμως έπεσε προς τα δω προς τη Μερίκη, τον μαζέψανε οι Μερικιώτες γύρω από τη Μερίκη και τον στείλανε, ειδοποίησαν τον Άρη. Ο Άρης μαθαίνοντας για τους Άγγλους εγκαταλείπει την αποστολή του εκεί και έρχεται και μαζεύει τους Άγγλους, νομίζοντας και αυτός ότι κάτι βρήκε. Αλλά οι Άγγλοι ήταν κουμπωμένοι στον Άρη. Δεν του είπανε τίποτα. Ούτε τί θέλουν, ούτε γιατί ήρθανε – τον ακολούθησαν όμως και τραβήξαν προς το Κρίκελο. Άρης και Άγγλοι έρχονται προς το Κρίκελο. Οι Ιταλοί στο Κρίκελο. Εμείς είχαμε πιάσει τις άκρες χωρίς να ξέρουμε τί να κάνουμε και εκεί έμεινε η κατάσταση. Όσπου, στις 08.00 η ώρα, όπως σας είπα είχε μείνει ένα τμήμα, κατά τις 09.00 η ώρα το πρωί που φύγανε αυτοί προς τα πάνω, ακούω το ντουφεκίδι και τους καπνούς να γίνεται καπνός, έξω από το Κρίκελο. Τρέχουμε, λοιπόν, με δυο-τρεις που είμαστε στη πλατεία και πάμε να δούμε τί γίνεται. Εγώ μάλιστα είχα και ένα μάλιγχερ που είχα από το βράδυ, τ' άρπαξα να δω τί γίνεται, μήπως τουφεκίσουμε και κανένα από μακριά. Ανεβήκαμε προς τα πάνω και μέχρι να φθάσω στη Κουφόβρυση, ακριβώς στη στροφούλα που έγινε η

μάχη, είχαν τελειώσει. Τρεις ήταν οι νεκροί, Ιταλοί και ένας ο πρώτος Έλληνας αντάρτης, ο Σαξώνης ο Δημήτης, ο δάσκαλος από ένα χωριό της Φθιώτιδας, δεν θυμάμαι το χωριό του, από τα Μάρμαρα, μπράβο, με το όνομα Δασκαλάκης, ήταν ο πρώτος νεκρός και για τον οποίον δεν έχουμε ψάξει ακόμα ούτε τρισάγιο, σεβασμιώτατε. Σκοτώθηκε μονάχος του, γιατί έτσι το ήθελε. Αυτή ήταν η απάντηση της πολιτείας.

Λοιπόν, νεκρούς. Τρία πτώματα Ιταλών εκεί και ο Άρης με το νεκρό κατεβαίνει προς το Κρίκελο. Κάνουμε τη κηδεία, βγάνουμε λόγους, καθήσαμε στο Κρίκελο δυο ώρες εκεί και λοιπά, οι Ιταλοί δε γυρίσανε πίσω σε μας, τίποτα. Δεν μας ενόχλησε κανένας. Μετά το πέρας της κηδείας κ.λπ., λέμε, τώρα τί θα κάνουμε εμείς; Τί να κάνουμε, καπετάνιε; Ούτε αυτός ήξερε τώρα να μας δώσει μια ορμήνεια και να μας πεί, φευγάστε από τους Ιταλούς. Ήταν το πρώτο κρούσμα. Τί να δώσει ο άνθρωπος; Τί ευθύνες να του ζητάμε; Παρ' όλ' αυτά μας λέει ότι οι νέοι να φύγουν. Οι νέοι να παραμερίσουν από το χωριό μέχρι να δούμε τί μπορεί ν' αντιμετωπίσουμε και οι γέροι αποφάσισαν με επικεφαλής τον αείμνηστο παππά μας, τον παππά Κρικέλα τον Οδυσσέα επικεφαλής, να πάνε να πάρουν τα πτώματα των Ιταλών και να τα θάψουν κανονικά, σύμφωνα με τους κανόνες ή να τα παραδώσουν στην υπηρεσία. Όταν οι 18 γέροντες Κρικελιώτες με τον παππά επικεφαλής πήγαν να πάρουν τα πτώματα, οι Ιταλοί οι οποίοι είχαν κυκλώσει τα πτώματα των Ιταλών γύρω από το δάσος και περιμένανε, τους πιάσανε τους γέροντες. Τους μετατρέπουν σε αντάρτες και τους πάνε στο Καρπενήσι ως αντάρτες. Ότι πιάσανε τους αντάρτες!..

Εμείς φεύγοντας προς τα εδώ, εγώ έφυγα μάλιστα με τον Άρη προς τα κάτω και φθάσαμε εδώ απ' έξω στο δασάκι χωρίς να ξέρουμε τα επεισόδια αυτά, εδώ απ' έξω σ' ένα νεράκι μου είπε τότε το μεγάλο λόγο, τον οποίο για πρώτη φορά τον βγάζω στη δημοσιότητα. Εγώ είχα πλησιάσει τους Άγγλους και τους ρωτούσα να δω τί γίνεται. Μάλιστα ήταν και κάποιος ο οποίος ήξερε τα ελληνικά, Κύπριος ήταν, δεν θυμάμαι, Θάνος κάπως έτσι το όνομά του, τα μπερδεύω τώρα. Ο Θέμης ο

Μαρίνος, μπράβο. Εσείς τα θυμάστε καλύτερα. Και τον πλησίασα να μάθω τίποτα, αλλά όταν άκουσαν ότι είμαι αξιωματικός, κουμπωθήκανε. Δεν μου λέγαν τίποτα. Εγώ δεν ήμουν πολιτικοποιημένος. Δεν καταλάβαινα απ' αυτά τα πράματα και με φωνάζει ο Άρης και μου λέει, «τί σου λένε Θανάση;». Λέω: «τώρα που ήρθαν αυτοί, καπετάνιε, σωθήκαμε. Θα μας δώσουν όπλα, θα μας φέρουν λεφτά». «Τώρα που ήρθαν αυτοί, λέει, εμείς χαθήκαμε. Αυτοί θα μας βάλουν να σφαχτούμε. Το ένα το παπούτσι θα το πετάνε εδώ και το άλλο στην Πελοπόννησο, το όπλο και τις σφαίρες θα τις έχουν στο Γαλατά κ.ο.κ. και ο σκοπός τους δεν ήρθαν εδώ να βοηθήσουν, αλλά ήρθαν να μας διαλύσουν» «Πρέπει – Αυτό το λέω για πρώτη φορά – πρέπει τώρα, λέει, που είμαι αντάρτης, που δεν με πιάνει νόμος, να τους σφάξω». «Τί είπες», μωρέ, λέω και σηκώθηκαν οι τρίχες μου. Τί είπες, του λέω. «Θα τους σφάξω, λέω. Αυτό που σου είπα, διότι, αν δεν τους σφάξω, λέει, τώρα, να το θυμάσαι. Αυτοί θα κάνουν κακό. Ενώ, τώρα λέει, παράνομος, έτσι κι αλλιώς, στη παρανομία είμαι, λέει, νόμος δεν με πιάνει αλλά τουλάχιστον να μην ξαναπατήσουν αυτοί εδώ, λέει. Θα υποστούμε λιγότερα». Και η φράση μου έμεινε από τότε ότι είχε δίκιο. Όχι, λέω, να τους σφάξει, αλλά ο σκοπός για τον οποίο ήρθαν οι Άγγλοι εδώ και απ' όσα άκουσα πρωτίτερα εδώ, βγήκαν όλα πέρα για πέρα.

Προχωρώ. Φεύγει ο καημένος ο Άρης προς τα δω. Είχε και ένα ατύχημα, μάλιστα. Σκοτώθηκε ένα παιδάκι από τη Δομνίστα εκεί, φτάνοντας τα όπλα με τους αντάρτες εκεί και τα ρέστα και τράβηξε προς τα κάτω. Εδώ έγινε και το σφάλμα το δικό μας και του Άρη από της εποχής εκείνης, ότι σκοτώσαμε τους Ιταλούς αιχμαλώτους. Δεν έπρεπε να τους σκοτώσουμε. Ήταν λάθος για μένα. Τώρα το βγάνω. Δεν απέδωσε τίποτα. Η εποχή όμως... σκεφτείτε ότι εμείς τρέμαμε, ο κόσμος φοβόταν, ότι οι Ιταλοί μας είδανε και θα πάνε να μας προδώσουν. Να τους φυλάξουμε βέβαια δεν μπορούσαμε και γι' αυτό τους χαλάσαμε. Αυτή ήταν η ουσία η πραγματική. Και η ευθύνη είναι δική μας περισσότερο και λιγότερο του καπετάνιου, για τους Ιτα-

λους, ενώ μπορούσαμε να τους κρατήσουμε, να τους διώξουμε σιγά, να τους στέλνουμε σε άλλο μέρος να χαθούν τα ίχνη.

Εν πάση περιπτώσει, η ιστορία ξεκινάει. Ο Άρης υποχωρεί, φτάνει στο χωριό Παπαρούση, από δω από κάτω. Εκεί συγκεντρώνεται με τις άλλες ομάδες, τους Εγγλέζους μαζί και οι Εγγλέζοι του ζητάνε επειγόντως να τους στείλει στη Γκιώνα, που ήταν ο Έντυ, όχι ο Κρις... και οι δυο ήταν; Κάπως έτσι, να τους στείλει εκεί. Πράγματι, ο Άρης, ο καημένος, στέλνει τη καλύτερη ομάδα με το Νικηφόρο που είχε, 15 παιδιά συνοδεία να πάνε αυτούς εκεί πέρα. Αμίλητοι, όμως, δεν του είπαν τίποτα για το σκοπό. Ο μήνας έχει 16, του Νοέμβρη και στις 25 είναι στο Γοργοπόταμο και ο Άρης δεν ξέρει τίποτα, δεν του είπε κανείς τίποτα... Ούτε εμείς ξέραμε τίποτα. Κανένας από εμάς εδώ, πουθενά για τέτοια δουλειά. Και δεν ξέρω, ο Περικλής, πρέπει να το θυμάται αυτό το πράγμα καλύτερα από μένα, διότι μετείχε εκεί πάνω, εγώ ήμουνα στα εδώ συγκροτήματα, αυτός μετείχε, ότι μετά που πήγαινε στο Στένωμα και ανταμώνανε και φέραν το Ζέρβα με το Ξυπόλυτο τάγμα από πάνω και όταν λέω Ξυπόλυτο δεν υποτιμώ τα παιδιά εκείνα, αλλά ήταν άοπλα και απείθαρχα, όχι απείθαρχα, δεν είχαν μαχητική αξία, ήταν άνεργα τα παιδάκια αυτά, ενώ ο Άρης είχε καταφέρει χάρη στη μάχη του Κρικέλου, χάρη στους Ιταλούς που αφόπλισε και τα αστυνομικά τμήματα να φτιάξει ένα τμήμα τότε 150 αντρών με οπλοπολυβόλα, με όπλα, με αυτά κ.λπ., το οποίο ήταν μάχιμο. Δηλαδή λόχος γερός της Αλβανίας, όχι δα και οργανωμένος με όπλα. Αυτό μόλις το είδαν οι Εγγλέζοι κάνανε εμετό. Δεν το θέλανε αυτό το πράγμα οι Εγγλέζοι. Θέλανε, λοιπόν, εκείνον από κει και μόνον για να βγάλουν εκείνο το περίφημο μετά το Γοργοπόταμο, ότι ο Στρατηγός Ζέρβας ανατίναξε το Γοργοπόταμο και έτσι τινάχτηκε ο Γοργοπόταμος. Εμείς που είμαστε εδώ και ο Άρης τραβάει το δρόμο του, προχωρεί, ανεβαίνει στην Ευρυτανία και έρχεται, όπως είπα, μετά από τον Γοργοπόταμο, έρχεται προς τα πάνω δω. Πάει, χτυπάει τους Ιταλούς σε μάχη στο Μικρό Χωριό, χτυπάει τους Ιταλούς στη Βόρειο Ευρυτανία που ήταν και ο παριστάμενος Ερμής στο Ριζομπούκι και κλείνουμε τους Ιταλούς

μέσα στο Καρπενήσι. Μάλιστα, πρέπει να το θυμάται ο Ερμής, έγινε μια σύσκεψη στο Κρίκελο, 500 και πλέον ανταρτών, το Φεβρουάριο μήνα πως θα χτυπήσουμε το Καρπενήσι. Αλλά οι πληροφορίες του Καρπενησιού λέγαν ότι όχι. Είναι οργανωμένοι οι Ιταλοί, θα έχουμε απώλεια μεγάλη σε αίμα και δεν συμφέρει. Προτιμήσαμε, λοιπόν, το σχέδιο Καραϊσκάκη. Να κλείσουμε τους Ιταλούς τα γύρω-γύρω, να μην μπαίνουν τρόφιμα στο Καρπενήσι για ν' αναγκάσουμε τους Ιταλούς να φύγουν και πράγματι έτσι έγινε και ο Άρης το Μάρτη μήνα μπαίνει, όχι το Μάρτη, τον Απρίλη αρχές Απριλίου, κάποτε τότε, Μεγάλη Βδομάδα ήταν, δεν θυμάμαι ακριβώς. Τον υποδεχόμαστε στο Καρπενήσι καβάλα στ' αλόγό του. Αριστερά του τον Καπλάνη και δεξιά το Θάνο. Τρία παλληκάρια, ούτε αξιωματικοί είχαν ανεβεί ακόμα πάνω, τίποτα και κλείνει ο πρώτος χρόνος του αντάρτικου με την Ευρυτανία ελεύθερη και εμείς αναπνεύσαμε. επιβάλαμε την τάξη οι πάντες και παντού.

Τελειώνω, για να μιλήσει και ο Πρόεδρος. Τελειώνοντας, λοιπόν, το ιστορικό αυτό, θα μου επιτρέψετε ακόμα δυο λόγια. Το δεύτερο είναι ένα πάλι που οφείλεται στον Άρη και το οποίο βγάζω για πρώτη φορά στην επιφάνεια, το οποίο είναι το εξής: Στις 30 Νοεμβρίου του '44, προεόρτια των Δεκεμβριανών, όπως τα διηγίονταν ο κ. Σταφυλάς προ ολίγου, τ' άκουσα κατά λέξη.

Βρίσκομαι στη Λαμία. Εγώ είχα φύγει από την Ευρυτανία και ήμουν τότες στο Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ και είμαστε στη Λαμία απ' το στρατηγείο. Με φωνάζει ένας αντάρτης τη νύχτα και μου λέει: Σε ζητάει ο Επιτελάρχης. Νύχτα - μεσάνυχτα, χιόνι έξω, παγωνιά, ένα κρύο κακό, φασαρία. Μη κοιτάς τώρα που κάνουμε έτσι. Τότε ήταν κρύο, πολύ κρύο. Λοιπόν, παγωνιά. Σε ζητάει ο Επιτελάρχης. Ντύθηκα, πήγα εκεί πέρα. Αμέσως ο Επιτελάρχης ήταν ένας Μανιάτης, Αντρουλάκος, αντισυνταγματάρχης. Λέει: «Πάρε αυτό το γράμμα να το πάς στο στρατηγό. Θα πάρεις όμως και μια ομάδα μαζί σου διότι αυτό πρέπει να φτάσει οπωσδήποτε στα χέρια του στρατηγού». Στρατηγό, εννοούσε το Σαράφη. «Και πού είναι ο Στρατηγός;», λέω. Εγώ δεν ήξερα ότι ο στρατηγός και ο Άρης δεν κοιμόντανε

στη Λαμία για το φόβο των Εγγλέζων, διότι είχαμε άλλη κατοχή. Οι Εγγλέζοι έφεραν τα τανκς και στάθηκαν μέσα στη Λαμία και εμείς είμασταν υπό κατοχή πλέον και ο Άρης με το στρατηγό φοβόντουσαν να κοιμηθούν εκεί για να μη τους αιχμαλωτίσουν και τους κρατάνε, γι' αυτό το βράδυ δεν κοιμόντουσαν στη Λαμία. Ήταν στο Πλατύστομο, για να μην τα πολυλογούμε. Μπαίνω στο σπίτι που κοιμόντουσαν ο Σαράφης. Το σπίτι αυτό είχε δύο δωμάτια και ένα χωλάκι. Το δεξιό δωμάτιο ήταν ένα δωμάτιο με σανίδες, το άλλο ήταν ένα δωμάτιο με χώμα, έτσι είχαμε τα σπίτια εμείς εδώ πάνω οι μεγάλοι τότε, οι πλούσιοι εδώ στο χωριό μας. Στο καλό είχαμε σανίδια, στο άλλο είχαμε χώμα και το διάδρομο εδώ.

Λοιπόν, στο δωμάτιο με τα σανιδάκια εκεί κοιμόταν ο Στέφανος ο Σαράφης. Πήγα, λοιπόν, τον ξύπνησα, του 'δωσα το χαρτάκι. Το πήρε ο καημένος απ' την τσέπη του... Είχε μια λαμπούλα στην άκρη εκεί και το διάβασε. Μόλις το διάβασε, τον βλέπω ότι έτσι σούφρωσε τα φρύδια του λιγάκι κ.λπ. Εγώ δεν ήξερα τί λέει το χαρτί, ούτε τί είναι το χαρτί. Εγώ το έμαθα αυτό από τα απομνημονεύματα του Σαράφη που διάβασα μετά από χρόνια, τό τί έλεγε το χαρτί αυτό. «Φώναξέ μου τον Άρη», λέει. «Και πού είναι ο Άρης;» Πού είναι. Εγώ δεν ήξερα. «Δίπλα». Μπαίνω, λοιπόν, δίπλα. Βλέπω τον Άρη να κοιμάται μπρούμητα απάνω σ' ένα τσόλι. Ένα τσόλι στρωμένο χάμω και κοιμάται μπρούμητα έτσι. Πετάχτηκε επάνω. «Τί συμβαίνει;» Λέω: «Σε θέλει ο Στρατηγός, έλα μέσα και μαζεύτηκαν οι δυο τους εκεί και συζητάγανε και ο μόνος μάρτυς που υπήρχε εκεί ο παρών. Δίνει το χαρτί και διάβασε. Γυρίζει ο Άρης και λέει: «Τώρα Στέφανε, τί κάνουμε;» Μόλις το διάβασε. Εδώ θα σας πω τί έλεγε το χαρτί. Το χαρτί ήταν ένα τελεσίγραφο των Εγγλέζων που έλεγε εντός 24 ωρών ο ΕΛΑΣ να εγκαταλείψει τας Αθήνας, να εγκαταλείψει την Αθήνα. Αυτό ήταν το χαρτί και το στείλαν στο Γενικό Στρατηγείο, στο Σαράφη. «Τώρα, λέει, τί κάνουμε;» Ο Σαράφης έκανε αυτό το μορφασμό. Αυτό που κάνουμε καμιά φορά. «Τί να κάνουμε;». Λέει: *«Στέφανε, ν' αρχίσω απο τους Εγγλέζους στη Λαμία. Θα τους καθαρίσουμε και να κατεβούμε όλοι να καθαρίσουμε την Αθήνα, διότι έτσι που*

πάμε... έτσι που πάμε δεν λύνουμε το πρόβλημα. Ή θα παραδώσουμε τ' όπλα αμαχητί ή θα πολεμήσουμε και να πολεμήσουμε θα πάμε εμείς, θα πάμε τώρα και θα είμαστε οι επιτιθέμενοι οι πρώτοι. Εκεί πάει η δουλειά. Δεν το βλέπετε;». Ο καημένος ο Σαράφης εκεί δεν συμφώνησε, αλλά βρήκε τη διέξοδο και πράγματι ήταν και σωστή η σκέψη του ότι υπεύθυνοι για τη κίνηση αυτή του ΕΛΑΣ δεν ήταν πλέον το Γενικό Στρατηγείο αλλά η Κεντρική Επιτροπή, η οποία είχε ιδρυθεί από την προηγούμενη, Σάντακας, Μαυρομιχάλης και Σάντος και είχε την ηγεσία του ΕΛΑΣ και το Στρατηγείο παροπλίστηκε, επειδή ήταν ο Άρης.

Σταματάω τώρα εδώ. Εγώ μόνο για τη μαρτυρία αυτή ήθελα να πω, του Άρη.